

משולחן שלמה

עיונים ופנינים בפרשה משיעוריו של

הגאון הינוקא
רבינו שלמה יהודה בארי שליט"א

גליון

147

פרשת שופטים

מהו משפט צדק

וְשִׁפְטוּ אֶת הָעָם מִשְׁפַּט צֶדֶק (טז, יח). דרשו בתנחומא (שופטים ד) 'ושפטו את העם משפט צדק', שיהיו מטין את העם לכף צדק. ואמר רבי יהודה ברבי שלום, שיהיו מטין ומלמדין זכות לפני הקב"ה על בני דורם, וכגדעון בן יואש שלימד זכות על ישראל בימיו, ומיד נגלה ובא אליו מלאך ה' ואמר לו "לך בכוחך זה" (שופטים ו, יד), בכח זכות שלמדת על פני. וביאר באזור אליהו¹ (פ' שופטים, ריט ע"א), שמה ששופט הבורא ב"ה את הברואים אינו כדי להעמידם על הדין ולהענישם על חטאיהם, אלא הוא בכדי להכניע ליבם שלא ימשיכו להרשיע יותר חלילה, וכאשר יעשו ישראל תשובה ויכניעו ליבם, תהיה הגאולה מיד. ועל זה אמר דוד בתהלים (פס, טו) "צדק ומשפט מכון כסאך, חסד ואמת יקדמו פניך", שבזמן שיקבלו עליהם ישראל לעשות חסד ואמת ולא ילכו בדרך חטאים, לא יעשה עימהם שום דין כלל, רק תתגלה הנהגת החסד והצדקה. וזוהי מטרת השופטים ושוטרים שבישראל, שכאשר הולכים ישראל בזכותם בדרך הישר, מתנהג הקב"ה עם ישראל במידת הצדק והרחמים.

משפט וצדקה

וכאשר יהיו המשפט והצדקה כרוכים יחדיו תתעורר ותבוא גאולת ישראל ברחמים, כי בכך מתעוררת האהבה הנצחית שבין הבורא לבניו והוא גואלם גאולת עולמים, כמו שאמר רבי לוי בדברים רבה (ז, ה) שכל האומות שברא הקב"ה אינו אוהב אלא לישראל כמ"ש (הושע יא, א) "כי נער ישראל ואוהבהו", ומכל מה שברא בעולמו אוהב הקב"ה ביותר את הדין והמשפט כמ"ש (ישעיה סא, ח) "כי אני ה' אוהב משפט", ואמר הקב"ה, נותן אני מה שאהבתי לעם שאני אוהב, ואמר לישראל, פני, חייכם בזכות שאתם משמרים את הדין אני מתגבה ומתגדל בעולם, ובזכות כך אף אני עושה צדקה ומשרה קדושת ביניכם, ואם שמרתם את שניהם, את הצדקה ואת הדין, מיד אני גואל אתכם גאולה שלימה, שנאמר (ישעיה נה, א) "כה אמר ה', שמרו משפט ועשו צדקה, כי קרובה ישועתי לבוא וצדקתי להגלות".

ולעומת זאת, כאשר אין עוסקים מנהיגי ושופטי ישראל לגלות דרך הרחמים מתוך מידת המשפט, הנה בזה לא מתגדל כבוד ה' בעולם ואין נמשכת לעולם דרך הגאולה, ועל כך אמר רבי אלעזר ברבי שמעון במסכת סנהדרין (בדף צח ע"א) שאין בן דוד בא עד שיכלו כל שופטים ושוטרים מישראל, כי אינם מגלים בעולם את דרך הרחמים והצדקה שעל ידה מתעוררת ובאה הגאולה, וכמו שאמר שם עולא שאין ירושלים נפדית אלא בצדקה, שנאמר (ישעיה א, כז) "ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה".

ויצום אל בני ישראל

ומשמעות הדברים שצריכים מנהיגי ושופטי ישראל להנהיג ולנהל את העם מתוך רחמים וחמלה, שבכך מעוררים הם את מידת הרחמים של מעלה להביא את ישראל לטובתם וישועתם, ובפרט בדור זה שהקשיים והנסיגות גברו למעלה ראש, עיקר הנהגת הדור צריכה שתהיה ברחמים וחמלה. שהרי כיום בחבלי משיחא שולטת הנהגת הדין בעולם ורבו הצרות והיסורים, אמנם תלוי הכל כפי שיוור בבית דין של מטה, כמו שאמר רבי אליעזר בדברים רבה (ה, ה) שכאשר נעשה הדין למטה אין דין למעלה, וזוהי מעלת המשפט שבידה להכריע לרחמים או לדין, וכאשר נעשה הדין למטה והכריע השופט לצדק

1 לרבי אליהו הורשובסקי אב"ד היבני ברק ודרוהוביטש זצ"ל.

ולרחמים, הנה בזה שוב לא נעשה הדין למעלה, כי כבר הוכרע לרחמים למטה ומתעוררת ובאה דרך הרחמים והצדקה לפדות ולגאול את ירושלים.

וזהו מתוך שידעו ויכירו בגדולת נשמות ישראל, וברום שורשם וגזע מחצבתם מאבותיהם ואבות אבותיהם, ומתוך כך יזהרו בכבודם מאד להנהיגם ברחמים וחמלה, וכמו שהזהיר רבינו הרמב"ם בהלכות סנהדרין (כד, י) שלא יהיה כבוד הבריות קל בעיני הדיין, שהרי הוא דוחה את לא תעשה של דבריהם, וכל שכן כבוד בני אברהם יצחק ויעקב המחזיקין בתורת האמת, שיהיה זהיר שלא יהרס כבודם, אלא להוסיף בכבוד המקום בלבד. ועוד כתב שם (בפרק כה, א-ב) שאסור לאדם לנהוג בשררה על הצבור ובגסות הרוח, אלא בענוה ויראה, וכן אסור לו לנהוג בהן קלות ראש על אף שהן עמי הארץ, ולא יפסיע על ראשי עם הקודש (כמו שאמר רבי אליעזר במסכת סנהדרין דף ז ע"ב), כי על אף שהן הדיוטות ושפלים, עם כל זה בני אברהם יצחק ויעקב הם, וצבאות השם הם שהוציא מארץ מצרים בכח גדול וביד חזקה.

ועל כך אמר משה לישראל "ואצוה את שופטיכם בעת ההוא לאמר שמוע בין אחיכם ושפטתם צדק בין איש ובין אחיו ובין גרו" (דברים א, טז), שהזהיר בכך את מנהיגי ושופטי ישראל בכל הדורות כולם שישכלו וישאו טורח הצבור כפי שנשא הוא את ישראל כאשר ישא האומן את היונק² (כמו שאמר רבי חנן ואיתימא רבי שבתאי במסכת סנהדרין דף ח ע"א). וכיון ששלחו הקב"ה לגאול את ישראל ממצרים נאמר (שמות ו, יג) "וידבר ה' אל משה ואל אהרן וַיֹּצִיֵאם אל בני ישראל", ולא אמר הכתוב 'על בני ישראל', ודרשו זאת בשמות רבה (ג, א) שציונים לסבול טורח מנהיגות על אף שיהיו מקללים אותם וסוקלים אותם באבנים³, וכן ציוה לו למשה שילמד את שבעים הזקנים לסבול טורח ישראל⁴ כמוכא בספרי (בהעלותך צב), ולא יכעסו עליהם חלילה, אלא אדרבא ידברו לישראל בנחת וילמדו אותם ממעלתם ורום דרגתם הרוממה שמלכים בני מלכים הם, כמו שאמר רבי ייסא בזוהר וארא (בדף כו ע"א).

לבלתי רום לבבו מאחיו

וזהו שנצטוו מלך ישראל "לבלתי רום לבבו מאחיו" (דברים יז, כ), וביאר זאת הרמב"ם בהלכות מלכים (פרק ב, ו) שצוהו הקב"ה להיות ליבו בקרבו שפל וחלל כמו שאמר דוד "כי עני ואביון אנכי ולבי חלל בקרבי" (תהלים קט, כב), ולא ינהג גסות לב בישראל יתר מדאי, ויהיה חונן ומרחם לקטנים וגדולים, ויצא ויבוא בחפציהם ובטובתם, ויחוס על כבוד קטן שבקטנים. וכשמדבר אל כל הקהל בלשון רבים ידבר רכות, וכמו שדיבר דוד רכות כאשר כינס את ישראל לצוותם על בנין המקדש ואמר לישראל "שמעוני אחי ועמי" (דברי הימים א' כה, ב), וכמו שיעצו הזקנים לרחבעם "אם היום תהיה עבד לעם הזה ועבדתם וענייתם ודברת אליהם דברים טובים והיו לך עבדים כל הימים" (מלכים א' יב, ז). וסיים הרמב"ם,

2 הוא מלשון הכתוב בפ' בהעלותך (במדבר יא, יב), וביאר הענין בתורה תמימה (שם), שכמו שהאם האומנת את הילד שלה, שעל אף שמטריד אותה הילד וגם מצער לה כדרך התינוקות, עם כל זה בוודאי לא תשליכהו ולא תרחיקהו מעליה, אלא אדרבה תשתעשע עימו ותניק אותו ותחזור ותחבקנו באהבה וחיבה, כן באופן זה יתנהג הדיין עם הצבור גם בפניו בו.

3 וביאר המהר"ל דיסקין (בשמות ו, יג) שמחמת קוצר רוחם היו ישראל סרבנים וטרחנים כלפי משה, כי סיפר להם משה כל מכה ומכה שביא על פרעה, והם היו קצרי רוח כנגדו ורצו להיגאל תיכף, והיה משה צריך ללמדם שאין הדבר כן, אלא צריכים הם לחכות עד שתבוא עת הגאולה.

4 וכישעיה שאמר (בפרק נ פסוק ו) "גוי נתיי למכים ולחיי למורטים, פני לסתרותי מכלימות ורוק", וכמו שאמר מיכה (בפרק ד פסוק יד) "בשבת יכו על הלחי את שופט ישראל", ופירש"י (בישעיה שם), שאמר הקב"ה לישעיה, על אף שפני סרבנים וטרחנים הם, אל תכעס עליהם, והשיב לו ישעיה, על מנת כן מקבל אני על עצמי מנהיגותם, וביאר רבי אברהם פלאג' בספרו אנכי אברהם (בישעיה ובמיכה שם), שטענו בני דורם של ישעיה ומיכה שמפני שכן יצא מפי ה' כשיצוה למשה להזהיר לזקנים על מנהיגות ישראל, אם כן בוודאי הותר להם הדבר, אבל טענתם בוודאי כוזבת וגדול מאד עוונם בזה, כי לא בשביל שהזהיר לשופטים שיהיו סובלים אותם מקום שטור הוא להם, ובוודאי אינם נקיים מעוונם הגדול.

ואלה יעמדו על הברכה

הגיליון מוקדש לרפואת הצלחת וישועת

הל יצחק בן נופר, אביעד בן יעל, פבל נסים בן מרינה, ישראל בן עליה, קרן כוכבה בת אירית, ניב בן רחל, איתי יהודה בן נטלי רות.

להקדשות יקיריכם ניתן לפנות בטל' 0527.130.400

לעילוי נשמת

הקדוש יונתן בן שולה חבקוק הי"ד, חנניה בן דונה דדון, מרדכי בן רובי בודהנה, יצחק בן מרסל ישראלי, צבי בן פריחה עמור, יוסף בן פריחה עמור, ראו דור דרור בן רונית

ת.נ.צ.ב.ה

שלעולם יתנהג המלך עם ישראל בענוה יתירה, שהרי בוודאי אין לנו גדול ממשו רבינו, והוא אמר לישראל "ונחנו מה לא עלינו תלונותיכם" (שמות טז, ח), אם כן ילמד מלך לסבול את טרחם ומשאם ותלונותם וקצפם של ישראל כאשר ישא האומן את היונק, שהרי רועה קראו הכתוב - "מאחר עלות הביאו לרעות ביעקב עמו ובישראל נחלתו" (תהלים עח, עא), ודרכו של רועה מפורש בישעיהו (מ, א) "כרועה עדרו ירעה, בזרועו יקבץ טלאים, ובחיקו ישא עלות ינהל".

גלגל עליהם מרת רחמיך

וחפץ הקב"ה שיעורו ויבקשו מנהיגי ישראל שיתגלגלו הרחמים על זרע הקודש, כמוכא בתנא דבי אליהו זוטא (פ"ט) שכאשר חטאו ישראל בימי הושע, רצה הקב"ה שיפנה אליו הושע בתפילה ויאמר לו, רבונו של עולם, בניך הם, בני בחוניך בני אברהם יצחק ויעקב שעשו רצונך בעולם, גלגל עליהם מרת רחמיך ורחם עליהם ומחול לעונותיהם. ואף בימי נח רצה הקב"ה שיעורר נח רחמים על דורו בתפילה, כמוכא בזרע חדש נח (בדף כט ע"א). ואך בזה גברה מעלת מנהיגותו של משה - שהגין על דורו בתפילתו כמוכא שם בזרע חדש, וכמוכא בתנא דבי אליהו רבה (פ"ד), שלכך זכה משה למאור פנים בעוה"ז מה שעתידי הקב"ה ליתן לצדיקים בעוה"ב, מפני שעשה רצונו של הקב"ה ומתאנח על כבודו של הקב"ה ושל ישראל, והיה כל ימיו מחמד ומתאוה ומצפה שיהא שלום בין ישראל לאביהם שבשמים, והיה מפיס לקוב"ה שימחול עוונותיהם. ועל כך התפלל "יפקוד ה' אלהי הרוחות לכל בשר איש על העדה" (במדבר כז,

5 ולכן בוחן הקב"ה את מנהיגי ישראל במרעה הצאן כמוכא בשמות רבה (ב, ב) ובזוהר שמות (דף כ ע"ב), כי כפי הרחמים שמגלים על הצאן, כן בוודאי יגלו הרחמים על צאנו וצאן מרעיתו יתברך. וזו היתה מנהיגותו של משה, כמוכא בשמות רבה (א, כז) שכאשר ראה בסבילות ישראל היה בוכה ואומר, חבל לי עליכם, ימי מות עליכם, שאין לך

טז), שיעמוד אחריו מנהיג שידע אף הוא להמליץ זכות על ישראל, שאינם אלא בשר ודם ומפני כך אינם עומדים בקביעות לעשות רצון הבורא בשלימות, כמו שביאר הקדושת לוי (כפ' פנחס).

הנה אנכי שולח לכם את אליה הנביא

ועל זה אמר בן עזאי במסכת אבות (ד, ג) 'אל תהי בז לכל אדם ואל תהי מפליג לכל דבר, שאין לך אדם שאין לו שעה ואין לך דבר שאין לו מקום', וביאר בעבודת ישראל (שם) שלימד בן עזאי שבוודאי גם לעם הארץ ופחות הערך ורשע שבישראל רחמנא ליצלן, אף לו ישנה איזו שעה מיוחדת שיפנה בה אל הבורא יתברך או יתפלל איזה תפילה לפני ה' יתברך או אף דיבור אחד שיהיה הדבר בשלימות לכבודו יתברך, והבורא יתברך היודע תעלומות לב עומד ומצפה כביכול על הדיבור הזה של תורה או תפילה או כל דיבור של קדושה שיעלה לפניו מזה הרשע ויהיה נחת רוחו לפניו כביכול.

וזהי תהיה מנהיגותו של מלך המשיח שנאמר בו (בתהלים עב, יג) "יחוס על דל ואביון ונפשות אביונים יושיע", כמו שכתב בתשובות חן (ליקוטים עמ' קיד) שקיבל מרבותיו שזו תהיה מעלתו, שיהיה ביכולתו ללמוד זכות על כל ישראל, ומתוך כך יפיל הרהורי תשובה ככולם ויהיו כולם צדיקים. אבל תלוי הדבר בשלום⁶, ולכן ישלח הקב"ה את אליהו לעולם יום אחד לפני בואו והוא יעשה שלום בעולם, ומתוך כך יבוא משיח במהרה בימינו ללמד זכות על כולם, ויהיה העולם כולו זכאי.

מלאכה קשה ממלאכת הטיט, והיה נותן תכפיו ומסייע לכל אחד ואחד מהם, אמר הקב"ה, אתה הנחת עסקיך והלכת לראות בצערן של ישראל ונהגת בהן מנהג אחים, אני מניח את העליונים ואת התחתונים ואדבר עמך. 6 כי אם אם ילמד זכות על אחד, ממילא זה שכנגדו נשאר חייב, וכן להיפך.

"כי תצא למלחמה" (דברים כא, י)

משיעור יום ה' נציבים ויילך, ויום ה' כי תצא תשע"א

א

ולהבהילו ולקבוע בדעתו שהוא רשע בעל תאוה, צריך הוא שיביא דבר זה אל תוך ביתו, היינו שיחפש אחר השורש והדרך שבא לידי כך, על דרך שדרש רבה במסכת מנחות (בדף לד ע"א) 'ביתך' - דרך ביאתך, שיחפש אחר הדרך שיש להביט על התורה ודיניה, ויגלה את הרחמים עד אשר יכיר ויבין בדעתו שכל אשר בא לידי תאוה הוא ממה שנסתר ממנו הרחמים, שהם דרך התורה, כמו שאמר משה (שמות לג, יג) "הודיעני נא את דרכיך", והודיעו הקב"ה את י"ג מכילן דרחמי (-מידות הרחמים) שהם מקיפים והגנה ושמירה על תוקף הגילוי הנורא שגילה לו הקב"ה "וראית את אחורי ופני לא יראו" (שם, כג).

וכך גם כאשר נודע לאדם מהתורה ומדרכיה ומגודל הנקיות והקדושה שצריך האדם בכדי שיהיה כשר לפני ה' ב"ה, שזהו כנגד הגילוי הנורא ד'אני ה', הנה בכל זה יוכל להחלש האדם בדעתו מגודל ריחוקו מגילוי זה ומדקדוק היראה הנדרשת בכדי לעמוד לפני השי"ת, ולכן כדי שיוכל לעמוד ולא יתייאש, מוכרח הוא לאור מקיף שהם י"ג מכילן דרחמי.

כי האור מקיף הוא שמירה והגנה לאדם מצד החיצוני, שזהו כנגד קיום המצוות, לאור הפנימי הנכנס בתוכיות האדם בליבו ואבריו, שזהו כנגד לימוד התורה. ושייך הדבר בכל ענין כפי ענינו, דרך משל הטלית היא כנגד אור מקיף, והיא נקראת 'מצוה', אך התפילין הם פנימי ביחס לטלית, ונקראים 'תורה', כי השגתם היא במח והלב.

כי התורה היא דבר ה', והיא אור הפנימי שהשגתו במח והלב, אבל המצוות הם בבחינת מקיף, ומקיף הינו שומר ומגן על הפנימי, וכמו שכתוב אצל משה רבנו (שם, כב) "ושכותי כפי עליך עד עברי", כי ביקש משה לדעת מאור הפנים שהם אור פנימי, ולכן היה נצרך לזה האור מקיף שהוא 'ושכותי כפי'. וכן הוא בכל דרך יציאה מהגלות וקבלת התורה, וכמו שאמר הקב"ה למשה בגילוי הסנה "וארד להצילך" (שמות ג, ח) ותרגם אונקלוס (שם) 'ואיתגלתי', היינו שיהיה גילוי שכינה במצרים, שהוא גילוי בבחינת 'פנים', והיה קשה למשה היאך יוכלו לסבול גילוי נורא זה, כמו שדרשו (בהגדה של פסח) על שנאמר ביציאת מצרים 'ובמורא גדול' (דברים כו, ח), שזהו גילוי שכינה, ועל זה השיבו הקב"ה 'איהיה אשר אהיה', ש'איהיה' הוא כנגד האור מקיף, היינו שהבטיח לו שיגלה לאור המקיף, ועל ידו יוכלו בני ישראל לעמוד בגילוי השכינה.

ד

ומשה הבין וידע שכל חייו וכל מהותו זהו תורה, וכל אשר יעשה יהיה זה תורה, ובטובת עינו יצא לזכות בזה את כל ישראל, אלא שידע שצריך לשמור הדבר בגילוי האור מקיף כאמור. ולכן כאשר הבטיח לו הקב"ה שיגלה לו גילויים נוראים כמ"ש (שם, י) "וראה כל העם אשר אתה בקרבך את מעשה ה'

הנה כל מה שהולך האדם אחר התאוה אינו אלא מפני המרירות והעצבון, וכן אדם הראשון לאחר שניסה לתקן לפגם עץ הדעת ולא הצליח, התחיל ה' ב"ה בעצמו לעסוק בתיקונו, אבל מפני שנפל אדם בדעתו שראה שאינו מצליח לתקן חטאו, עזב לברית קודש ודבק בעורלה כמוכא בזוהר בראשית (לה ע"ב) 'ומפרי העץ דא איתתא', ובא לכדי כלי המעשה גומרים, ומזה נכנסה בו זוהמת הנחש עד סוף הדורות, אמנם אם היה האדם בתקוה ובשמחה לא היה בא לידי תאוה. ולכן המלחמה הקיימת בכל שעה לפני האדם היא מלחמת העצבות והשמחה, וכך יש נסיון לאדם בכל רגע אם להיות בשמחה או לילך אחר העצבון, ונאמר (דברים כא, י) "כי תצא למלחמה", ומרמז הכתוב על יציאה מן הגלות שהוא על ידי מלחמה, כמו שכתוב (ישעיה נה, יב) "כי בשמחה תצאו", וכמוכא בזוהר ויקרא (בדף ח ע"ב) שמרמז הכתוב על יציאה מן הגלות.

ב

כי בכדי שיוכל לעמוד אדם בסמוך לתורה, צריך הוא להיות גיבור מלחמה, ותכלית מלחמתו עם יצרו בעסק התורה הוא שיבוא לעסק התורה מתוך שמחה. כי בתחילה נקראת התורה 'תושיה', וכפי שהיא מכריזה ואומרת "לי עצה ותושיה" (משלי ח, יד), וכמוכא בזוהר חדש בראשית (דף י ע"ב) שבתחילה מתשת כוחו של אדם ונקראת 'תושיה', ומאחר שנעשה רגיל בלימוד התורה יש לו שמחה וגבורה, שנאמר (שם) "אני בינה לי גבורה". כי השמחה היא מצד הבינה והגבורה, כמוכא בזוהר תרומה (בדף קסט ע"ב) שהתעוררות השמחה היא מצד שמאל, כמו שכתוב (שה"ש ב, ו) "שמאלו תחת לראשי וימינו תחבקני".

ומשמעות הדברים, שאחר שרגיל לעסוק בתורה יש לו את הדרך להתבונן בדרכי התורה, ומתוך כך אינו נופל בחלישות הדעת ויאוש, וזוהי השמחה והגבורה שזוכה לה על ידי התורה. ולכן כאשר רואה אדם בתחילה מגודל התורה איך שרחבה היא מארץ מידה, ועוצם דקדוקם של חכמים בכל מצוה ומצוה וכענין "משפטך תהום רבה" (תהלים לו, ז), צריך הוא להיות גיבור מלחמה שלא יבוא לידי ריחוק וימשיך לדפוק על דלתי התורה, וכאשר יא רגיל בדרכי התורה, היינו שיכיר מדרכי הרחמים שבתורה, יבוא לשמחה וגבורה. והיא היא מלחמת ה' שצריך האדם ללחום בכל יום, וכנרמז בזוהר חדש שם על הנאמר (במדבר כא, יד) "על כן יאמר בספר - מלחמות ה'", שבספר תהא המלחמה והגבורה, היינו שכל מלחמת ה' היא על כך שיוכל לעמוד האדם על הספר ועל התורה והעבודה.

ג

וזהו 'כי תצא למלחמה... וראית בשביה אשת יפת תואר... והבאתה אל תוך ביתך' (דברים שם, י-יב), היינו שכאשר רואה האדם שמתגבר עליו יצרו להפחידו

כי נורא הוא אשר אני עושה עימך, ביקש משה שיהיה הדבר לדורות ולגילויי השראת השכינה לנצח. ולכן כאשר ביקש לראות אור פני ה', המשיך בזה גם להאור המקיף במדרגה גדולה מאוד לכל ישראל, והם סוד גילוי י"ג מכילן דרחמי.

וזהו שביקש 'הודיעני נא את דרכיך', היינו היאך אפשר לעמוד בזה האור פנימי, וכיצד יוכל בשר ודם לבוא להשרות אצלו השכינה, ומה היא דרך שיוכל אדם להיות בסמוך לאור פנימי שהוא אור התורה, מבלי שיהיה ביראה נוראה ודקדוק הדין, ומתוך כך גילה לו הקב"ה לי"ג מכילן דרחמי הנמשכים ממדרגת אריך הנקראת 'אין'.

וזהו שהתפלל דוד (בתהלים קכא, א) "אשא עיני אל ההרים מאין יבוא עזרי", היינו כאשר נושא האדם את עיניו אל התורה שהיא אש ומשפטים וצד הגבורות, שהם 'הרים' (כמובא בזוהר ח"א (בהשמטות דף רנו ע"א) ש'הר' לישנא דתקיפו (הוא) - 'מאין יבוא עזרי', שאינו יכול לעמוד לפני ה' ב"ה אלא מכח מה שנמשך עליו רחמים ממדרגת 'אין', שהיא אריך אנפין כמובא באדרא רבא (בזוהר נשא דף קכט ע"א), שהוא אור מקיף כצל המגן על האדם, וכמו שאמר דוד בהמשך המזמור (שם, ה) "ה' שומרך ה' צִלְךָ על יד ימינך", וכמו שכתוב (ישעיה נא, טז) "ובצל ידי כסיתך", וכענין 'ושכותי כפי עליך עד עברי'.

[ומשה רבנו ביקש לאור הפנים כמו שכתוב (שמות לג, טו) "אם אין פניך הולכים אל תעלנו מזה", והשיבו הקב"ה (שם, כג) "וראית את אחורי ופני לא יראו", 'אחורי' הוא ענין הצדיק וכמובא בזוהר ח"א (בהשמטות דף רסו ע"ב), כי מאז תלוי הכל באמונת חכמים. כי בזה חטאו בעגל כמו שכתוב (שמות לב, א) "כי זה משה האיש... לא ידענו מה היה לו", מפני שנתעכב על ההר כמ"ש (שם, א) "כי בושש משה לרדת מן ההר", ולא חפצו להמתין למנהיג. והמשמעות היא, שהיסוד הוא חסדים וגבורות, והכל תלוי בגילוי פני הצדיק, וענין גילוי החסדים הוא תלוי במדרגת אמונת חכמים שבדור, שאם יש אמונת חכמים הוא גילוי של פנים, כי הצדיקים הם 'אנפי שכינתא' (זוהר תרומה דף קסג ע"ב), ואם אין אמונת חכמים הוא גילוי במדרגת אחור, כי הצדיק אינו מתגלה שמא ייהרגוהו, וכמו שאמר משה (שם יז, ד) "עוד מעט וסקלונני".]

ה

והאור המקיף הוא גילוי רחמים, שעל ידו אפשר לעמוד בגילוי דין גדול. היינו שמפני שהאור פנימי הוא גילוי השכינה והמלכות במדרגה גדולה, לכך יש בו גילוי דין ויראת ה' ב"ה יותר ויותר, ובהתגלות הקב"ה במצרים כמו שכתוב 'אני ולא מלאך' וכענין 'במורא גדול זו גילוי שכינה', וכפי שהתגלה בבית המקדש, שזהו טעם מצוות יראת המקדש שיש בזה דרגות קדושה זה לפנים מזה, וככל שיהיה גילוי פנימי יותר כן יהיה כנגד זה היראה גדולה יותר, עד בית קודש הקדשים. ולכן צריך לזה האור המקיף שהוא גילוי י"ג מכילן דרחמי, שהם בסוד אור מקיף, והם אור המצוות הנמשכות על האדם בבחינת מקיף על גופו, שמגנים ושומרים הם על האדם ומגלים עליו הרחמים.

כי כל מהות הענין שאנו יכולים לקבל מאורו יתברך מתוך קיום המצוות ולהלביש אור ה' על דבר גשמי, הוא מרחמי השי"ת. כי העולם הזה כולו נבלע כביכול בפי הנחש, ונתלכשה בו זוהמת הנחש ונתערבה בו מאד, ולכן אין שייך שיהיה בו לאור פנימי ולאור התורה בגילוי, ולכן כל המשכה בבחינת המצוות הוא מאור מקיף, כי בכדי להביא לתיקון דבר גשמי שנתעבה ונתגשם ונתרחק מאור ה', צריך לאור המקיף הנמשך מרחמים גדולים מאד.

ולכן ביום הכיפורים שצריך לתקן ולהעלות כל הטוב ולהמשיך כפרה ותיקון לכל מה שירד בקליפה ונתקלקל ביותר ונתערב ונִשְׁקָה בזוהמת הנחש, לכך ביום זה נמשכים רחמים גדולים מאד. נמצא שיום הכיפורים וכל המשכת הרחמים הגדולים נעשים כביכול מהחטאים ומהצורך לתקנם, וכך המצוות הם מתוך שצריכים אנו גם לאור מקיף והרחמים בכדי להעלות ולתקן את הגופים ולידע מהשי"ת מתוך העולם הזה.

ו

והנה עיקר הרחמים שהם השורש למצוות כאמור, הגילוי לזה הוא בשמחת המצוות, כי במצוות יש לגילוי היראה מצד קבלת עול בציווי השי"ת, ומאידך הם הממשיכות לאותו האור המקיף לאדם, שיכול הוא להאיר בו את אור ה' ב"ה גם בדבר גשמי כאמור, וגוף המצווה הינה בקבלת עול כאמור, אך האור המקיף הנמשך על ידה ויכול להוציא את האדם מכל זוהמת הנחש, אינו מתגלה אלא בשמחת המצוות ובגילוי זה שמכיר האדם ברחמים הגדולים שיש עליו בכך שזוכה לעסוק באותה המצווה ובא מכך לשמחה גדולה בהשי"ת.

וזה שאמרו בזוהר ויקרא (דף טו ע"ב) 'אם הבנים שמחה' - דא יום הכיפורים. כי ביום הכיפורים נמשך זה האור מקיף לנקות ולצחצח את האדם מכל זוהמה

וצחנת העוונות, והשמחה היא מצד הבינה והגבורה כאמור, המרמז ליום הכיפורים שהוא עלמא דחרותא, היינו שיוצא האדם מכל העוונות כמו שאמר רשב"י בזוהר אמור (דף קב ע"ב), והוא מצד הגבורה שהוא מתוך התגלות י"ג מכילן דרחמי כאמור, ומכוחם זוכים אנו למצוות סוכה שהיא מצווה המקיפה לכל האדם שהיא 'אם הבנים שמחה' כמו שאמר הרעיא מהימנא בזוהר כי תצא (בדף רפג ע"א). וזוהי שמחה הנמשכת מלמעלה כמו שכתוב 'וימינו תחבקני' כמובא בדברי רבנו האר"י (בשעה"כ הקד' דרושי חג הסוכות), שהוא סוד מצוות סוכה עד שמיני עצרת ושמחת תורה, שבכל זה בא האדם לתכלית התורה ללומדה מתוך שמחה, היינו שמאחר שנעשה רגיל בדרכי לימוד התורה יש לו שמחה, כי אינו מתבהל מגודל התורה ודקדוק הדינים שבה, כי מאיר בו האור מקיף וי"ג מידות הרחמים לגלות לו כיצד במקומו יש לו חלק בתורה, ואיך יכול גם הוא לשמוח בתורה.

וכך הוא בפרטות בכל אדם ובכל זמן, שכאשר בא האדם לגשת לעבודת השי"ת ולעסק התורה, הנה תיכף מתעורר בו מלחמה אם לגשת לעבודת השי"ת מתוך שמחה או מתוך מרירות ועצבון, והדרך להנצל מהעצבון הוא, שיתבונן האדם שבזה שמקיים הוא למצוות ה' ב"ה בדיבור ומעשה בעסק התורה והמצוות, שהנה בזה נמשך עליו אור מקיף מכח דיבורו והבל פיו בעסק התורה ובכל מעשה המצוות, ואור זה אינו תלוי במדרגת השגתו בתורה ובמצוות, שהרי גדולי הצדיקים ופשוטי העם כולם חייבים באותו מעשה המצוות ומקיימים להם בשווה, ובהם נמשך על האדם לאותו האור המקיף שהוא גילוי י"ג מכילן דרחמי.

ז

ועיקר החילוק בהשגת אור המצוות הוא במחשבה כמו שאמרו בתיקונ"ז (תיקון י, דף כה ע"ב), וכל מצוה שאין עימה מחשבה אין לה עליה למעלה, עד אשר יעשה כעין אותה המצווה במחשבה ורעותא דליבא ובזה יעלו כל המצוות שלא נתן עליהם את ליבו ומחשבתו. אך הנה עיקר המחשבה הפשוטה שצריך האדם להשיג במעשה המצוות היא השמחה שיש לו בכך שעושה לאותה המצווה, ובכדי שיבוא האדם לשמחה תנאי לכך הוא שיקדים לזה הכנעה, וכך היא השמחה בדרכי התורה והקדושה, שקודם שבא לשמחה, הכניע את עצמו. וכך הוא במעשה המצוות, שהם ב' ענינים, הראשון הוא קבלת עול המצוות, ובזה בא האדם לידי הכנעה, וענין חיות ונשמת המצווה היא מחשבת האדם, שעיקרה היא השמחה במעשה המצווה.

וכך הוא ביום הכיפורים שכניסת האדם לעולם החירות ויום הכיפורים שאין בו אכילה ושתיה, אלא אור ה' ב"ה לבד, הוא שיכנס בו מתוך קבלת עול וענין ההכנעה, ומתוך כך יוכל לבוא לידי פנימיות היום, שהוא גילוי י"ג מכילן דרחמי ומידת השמחה. וכל זה הוא מצד הכתוב 'שמאלו תחת לראשי', שהיא השגת השמחה מצד עבודת האדם, כי אין האדם יכול לבוא לידי שמחה במצוות אלא על ידי מלחמה ועבודה כאמור.

אמנם מתוך כך יבוא האדם לשמחה גדולה שתמשך עליו מן שמיא, וכנאמר 'וימינו תחבקני' המרמז למצוות סוכה, שנמשך על האדם אור מקיף ורחמים גדולים בלא עבודה, שזהו מרמז על מצוות סוכה שאין לאדם אלא לשהות ולדור בתוכה, וכענין 'וימינו תחבקני' וכמו שכתוב ה' צילך על יד ימינך'.

ח

וכן הוא גם בקבלת עול מלכות שמים, שתחילת דרכי היחוד בקבלת עול מלכותו יתברך, היא מתוך קבלת עול והכנעה, היינו שמסכים האדם בליבו לקבל עליו עול מלכות שמים ולמסור נפשו על קדושת ה' בשמחה ולב שלם, וכל זה הוא מצד ההכנעה והביטול וקבלת עול. אמנם לאחר שהכניע עצמו כלפי שמיא ונעשה 'עד' על יחוד ה', ימשך בו השמחה מהיחוד, וכמו שאמר הרעיא מהימנא בזוהר פנחס (דף רנח ע"א) שביחוד דקריאת שמע מעיד האדם על יחוד ה', וזהו ע' וד' רבתי אשר הם אותיות 'עד', ומבואר שם, שכאשר נסיר מתיבת 'שמע' את האות ע' רבתי ישאר 'שמ', וכאשר נסיר מתיבת 'אחד' את האות ד' רבתי ישאר 'אח', ויחד הם אותיות 'אשמח' המרמז על השמחה השלימה כמו שכתוב (תהלים קד, לד) "אנוכי אשמח בה", ומובא שם, שכל המייחד ליחוד זה ימשך עליו שמחה מלמעלה.

וכל זה הוא מפני שתחילה הוא ההכנעה וקבלת עול כאמור, וכאשר יחפץ האדם בשמחה וילחם עליה, הנה בזה הוא מתקן לכל ענין הגבורה והבינה כמ"ש 'לי בינה לי גבורה' וכנגד 'שמאלו תחת לראשי', ומתוך כך יבוא ליחוד המחשבה בכל מעשה המצוות, שהוא יחוד עליון הממשיך בו את השמחה מלמעלה, שהיא שמחה שאין בה הפסק, המרמזת לסוכות ושמני עצרת, ובסוד 'וימינו תחבקני'.

והנה כך הוא בפרטות בעבודת השמחה בכל דרך האדם ומחשבתו שילך לפני השי"ת בכל שעה ובכל רגע, שתחילת עבודת השמחה היא מתוך קבלת עול, וכשם שבקריאת שמע אין רוצה האדם להפרד מאחדות ה', תהיה מדרגתו אשר תהיה, שהרי כל אחד מישראל בכל מדרגה שתהיה מוסר נפשו בקריאת שמע בקבלת עול מלכות ה' ב"ה בלא טעם ודעת, כך הוא בעבודת השמחה, שצריך האדם ליקח את השמחה בלא סיבה כלל ובלא טעם ודעת.

ט

כי הנה נאמר 'כי תצא למלחמה', 'כי תצא' הוא לשון הווה, שבכל שעה יוצא האדם למלחמה. ואין אדם יוצא למלחמה אלא אם כן יודע בעצמו שיש לו הכח לנצח, ומחשבת הסטרא אחרא היא לכבוש כל העולם תחתיה, ולזה חפץ הוא בתחילה לייאש כל יהודי, ולהביא כל בר ישראל לידי כך שיהיה שבור עד היסוד, וכל חפצו שיחשוב האדם שהוא בעל עברה ואין חפץ השי"ת בו ובעבודתו. וכך רואים מעשים בכל יום שיש בפי יהודי דיבורים אשר הם מדעת הסטרא אחרא ומחשבתה - שחושב האדם שאין לו תקנה והוא מלא בתאוות, ומצייר בכל שעה את גודל ריחוקו מה' ב"ה, וכל זה הוא מחשבת היצר הרע אשר מראה לאדם שאין הוא יכול לצאת למלחמה, שהרי מלא הוא בתאוות, וכנרמז בכתוב 'כי תצא למלחמה... וראית בשביה אשת יפת תואר', היינו שכאשר בא האדם ללחום מלחמות ה' מראה לו יצר הרע שהוא מלא בתאוות.

אמנם באמת אין חלק האדם בתאוות כפי אשר מצייר בדעתו, אלא שיש לו חלק בעצבון והמרירות, ומתוך כך לבד בא לידי תאוות. וזהו 'הבאתה אל תוך ביתך', היינו שביא הדברים אל תוך ליבו ויראה איך אין פנימיות ליבו מלא בתאוות כלל, אלא חפץ הוא בקרבת ה' ב"ה, וכל מה שבא לידי תאוות הוא מפני העצבון והמרירות, ומפני שנטל לדעת הסטרא אחרא שהינו רחוק מה' ב"ה ואינו שייך במלחמה, ובכל מה שחפץ בקרבת ה' נשברה רוחו, וחושב שאין לו חלק בדרכי הצדיקים ועבודתם.

י

אך באמת שישאל באים לידי ריחוק מתוך העוני והצער כמובא במסכת עירובין (דף מא ע"ב) שדקדוקי עניות מעבירים את האדם על דעתו ועל דעת קונו, וכאשר מתברר לאדם ענין זה, זוכה הוא לבוא לשמוח בה' ב"ה כמו שכתוב 'אנוכי אשמח בה', כי כאשר יבדוק האדם את ליבו באמת ובתמים ימצא שחפץ הוא בתכלית אמיתי ובדבקות בה' ב"ה, וכל אשר היה נדמה לו שליבו מלא בתאוות רעות אינו אלא מצד המרירות והיאוש שהתפשט בליבו. ולכן הדרך שייבא האדם לשמחה בהשי"ת היא שלא יחשוש כלל לברר ולגלות האמת שחפץ הוא בתורה ורוצה הוא את קרבת ה' ב"ה, וזה 'אנוכי אשמח בה', 'אנוכי' מרמז על מהות האדם ופנימיותו, שמתוך תוכו ופנימיות ליבו חפץ הוא בהשי"ת ויכול לשמוח בו יתברך.

ומפני גודל מעלת השמחה, שעל ידה יכול האדם לבוא ולנצח לכל המלחמות כולם ולבוא לתכליתו הנצחית, לכן יתן יצר הרע לאדם פתח ומנוחה בכל המידות מלבד מידת השמחה, ולכן רואים בעולם שהכל חפצים ומתאוים לכל מיני מדרגות והשגות ברוחני וגשמי, אך את השמחה אין מי שדורש לה, כי בה תלוי כל תשובת האדם וכל עמידתו לפני ה' ב"ה, שהרי בלא השמחה יש בדעתו שהוא רחוק והשי"ת אינו חפץ בקרבתו ועבודתו מפני שהוא בעל תאוות, וגם כאשר יוצא למלחמה בא הוא עם תאוותו כאמור, ולכן אין האדם יכול לעמוד לפני השי"ת בתשובה.

יא

וזהו שכתוב (דברים כא, יג) "ובכתה את אביה ואת אימה ירח ימים" ואמרו בזוהר חדש כי תצא (דף עב ע"א) 'ירח ימים' דא ירחא דאלול. כי בימי אלול צריך האדם לבוא לתשובה, ואינו יכול לבוא לתשובה עד שמברר ומבין זאת שבתוכו ופנימיות ליבו חפץ הוא בה' ב"ה, ומתוך כך יכול הוא לבכות ולהתוודות על כך שהלך אחר המרירות ובא לידי תאוות ונתרחק מהתורה.

וביום הכיפורים מתגלה הלב של היהודי, שבכדי לבוא לקרבת ה' משליך הוא לכל התאוות כולם, וזוהו שבא לבית ה' להתוודות לפניו יתברך ולהמשיך ליי"ג מכילן דרחמי, הנה בזה הוא מגלה שלא התייאש מן התשובה, ולא

נכנסה בו המרירות לתוך פנימיות ליבו לשבר את רוחו עד שנתייאש מלשוב אל ה', וכאשר יש דעת והסכמה באדם שבאמת חפץ ורוצה הוא את ה' ב"ה, אינו נחשב ככלב השב על קיאו כהבא אל התשובה ואל המלחמה יחד עם התאוות, כי על אף שיש בו תאוות, אינם חפצו ורצונו בתוך ליבו, ולכן זוכה את יצרו ומתוודה עליו, היינו שיכול להפרידו מעליו ולעשות תשובה על כל מה שנתרחק מתוך המרירות והעוני בעבודתו.

אמנם לכל זה יבוא האדם מתוך ישוב הדעת והתבוננות ומתוך הכנעה ותשובה, שהיא השגה של השמחה הבאה מלמעלה, שאחר שמסר האדם את נפשו לה' ב"ה ביחוד דקריאת שמע, ויכול לבוא לידי יחוד ד'שמ' מתיבת שמע ו'אח' מתיבת אחד, ולייחדם להיות תיבת 'אשמח' כאמור, שבוה ימשך עליו שמחה מלמעלה, וכמובא בזוהר פנחס (דף רלו ע"ב) בשם רב המנונא סבא.

אך בתחילת עבודת האדם, כשם שבא למסור את נפשו בלא טעם ודעת, הנה כך הוא בעבודת השמחה, שצריך ליקח למידת השמחה בלא טעם ודעת, ובלא התבוננות כלל. כי טבע יצר הרע ודרך הסטרא אחרא להביא את האדם לידי תאוות בלא טעם וסיבה, וכל מה שאדם הולך ומתרחק אינו מתוך טעם וסיבה כלל, אלא שהוא מתוך זוהמת הנחש הנקשרת בו, וכך הוא ענין העצבון והמרירות, שמחזיר יצר הרע באדם לעצבון אזלת יד ומרירות בלא סיבה וטעם כלל, וזוהו הוא מוביל את האדם לצד המיתה והאבדון, וכנגד זה שיש בו עצבון בלא סיבה, כך אין האדם יכול לעמוד במלחמה אלא מתוך שיקח לעבודת השמחה בלא טעם וסיבה כלל, והוא כמסירות נפש דקריאת שמע.

כי אין האדם יכול לבוא לשמחה בהשי"ת אלא מתוך הבירור והיחוד הנובע מן הכתוב 'אנוכי אשמח בה' כאמור, שהוא שמחה הבאה מלמעלה, אך השמחה הבאה מצד האדם ועבודתו עיקרה היא ללא סיבה וטעם כלל, וצריך האדם לראות זאת כחיותו ממש, וכשם שהחולה אינו פוסק מלנשום על אף שהוא בצער מחולי, כך אין לאדם לפסוק מן השמחה על אף שאין הדברים כרצונו וכפי הסדר שהיה חפץ שיהיה, כי השמחה היא קיום האדם ועמידתו במלחמה, ולכן תחילה צריך הוא ללחום עליה ללא טעם ודעת כלל.

יב

והוא כלל, שכאשר כובש אדם את יצרו, כובש הוא את הדינים כולם, וכן הוא בכל משיכה לרע כפי ענינו, שכאשר כובש את יצרו, כובש הוא את הדין עד למעלה ברום המעלות וממשיך רחמים גדולים, אמנם כאשר כובש האדם את העצבות והמרירות, הנה בזה הוא כובש לכל המדרגות כולם, כי העצבות והמרירות הם מצד יסוד העפר אשר משם כל מניעת האדם לצאת ולנצח במלחמה.

ועל זה צריך האדם לילך בזריות תחילה וראשית של כל עבודה וכל תורה ותפילה, כי כאשר לא יצא ללחום בעצבון, תיכף ידרזו יצרו להביאו לידי מרירות ועצבות, וכמו שאמרו בזוהר פקודי (דף רנ ע"א) על הפסוק (אסתר ג, טו) "הרצים יצאו דחופים", רצים מסטרא דא ורצים מסטרא דא, אם מקדימים הרצים שמצד הקדושה והטובה מתקיים "והעיר שושן צהלה ושמחה" (שם ה, טו), ואם חלילה מקדימים האחרים - "והעיר שושן נבוכה" (שם ג, טו), שהכל תלוי בזה שיטול הוא תחילה את השמחה, שמא יקדימו יצרו הרע ויובילו לצד המיתה והאבדון הבאים מהעצבון והמרירות.

ואמרו בזוהר פקודי שם (בדף רנה ע"א) שהעצבון והשמחה הם הפכים, כמוות וחיים, גן עדן וגיהנם, הטוב והרע, וכך כאשר חלילה בא האדם לידי חטא, שורה בו העצבון וקל הוא להשבר ולייאש עצמו מהקרבה לה' ב"ה, ולכן יקח מדברי התורה בכדי לכתת את יצר המרירות והעצבון, כמו שכתוב (תהלים יט, ט) "פקודי ה' ישרים משמחי לב", וכמובא בזוהר ויקרא (שם בדף ח ע"ב), ועיקר מגמתו בעסק התורה והזמירות לה' יהיו על מנת לבוא מתוכם לידי שמחה שאינה תלויה בדבר. כי אם יחפש אחר טעם וסיבה בשמחתו, לא יוכל לעמוד כנגד יצרו, ולכן יקח לדברי התורה והשבח בתפילה כחבר בידו לנצח העצבות, וכמערכות המלחמה, שהעיקר בתחילה הוא שידע בעצמו שיכול הוא לנצח, ועל מנת כן יוצא הוא למלחמה, ולכן עוסק הוא בתורה והמצוות בכדי שיוכל תחילה לכתת את יצרו ואת העצבון, ורק אחר כך יוכל לבוא לשמחה אמיתית בתורה ובה' ב"ה, אשר באים הם מכח בירור הדעת והיחוד כאמור, שעל זה נאמר 'אנוכי אשמח בה'.

קחו חלק במפעל הקודש

המעוניינים להצטרף למערך הרכיזים ברחבי הארץ והעולם ולחלק מיד' שבוע את גיליונות הקודש באזור המגורים וכן לתגובות הארות והקדשות בעניני העלון ניתן לפנות
0527.130.400 או במייל: m.yam.shlomo@gmail.com
 לקבלת הגיליון במייל ניתן לפנות לכתובת: alonim.yanuka@gmail.com